

Юридичні науки

УДК 342.72/.73

Корнєєва Катерина Олегівна

магістрант

Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК»

Корнеева Екатерина Олеговна

магістрант

Высшего учебного заведения «Университет экономики и права «КРОК»

Kornieieva Kateryna

Master's degree of the

«KROK» University

Науковий керівник:

Гіжевський Володимир Казимирович

кандидат юридичних наук, професор,

Відмінник освіти України проректор

Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК»,

**ПРИВАТНА ДЕТЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ В
КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ
ЧАСТНАЯ ДЕТЕКТИВНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В УКРАИНЕ В
КОНТЕКСТЕ СОБЛЮДЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННЫХ ПРАВ
ЧЕЛОВЕКА
PRIVATE DETECTIVE ACTIVITY IN UKRAINE IN THE CONTEXT
OF THE OBSERVANCE OF CONSTITUTIONAL HUMAN RIGHTS**

Анотація. Прагнення України до європейської форми державності, як момент домінування конституційних прав особистості і верховенства права, найтіснішим чином пов'язаний з процесом становлення приватної детективної діяльності. У статті йдеться про роль і законодавче

регулювання приватної детективної діяльності в Україні, а також про забезпечення захисту прав і законних інтересів людини за допомогою приватної детективної діяльності через призму дотримання конституційних прав.

Ключові слова: *законодавство, приватна детективна діяльність, конституційні права, захист прав людини.*

Анотація. *Стремление Украины к европейской форме государственности, как момент доминирования конституционных прав личности и верховенства права, самым тесным образом связан с процессом становления частной детективной деятельности. В статье идет речь о роли и законодательном регулировании частной детективной деятельности в Украине, а также об обеспечении защиты прав и законных интересов человека при помощи частной детективной деятельности через призму соблюдения конституционных прав.*

Ключевые слова: *законодательство, частная детективная деятельность, конституционные права, защита прав человека.*

Summary. *The aspiration of Ukraine to the European form of statehood as the moment of dominance of constitutional rights of the individual and the rule of law very closely connected with the process of becoming a private detective activity. The article deals with the role and legislative regulation of private detective activity in Ukraine, as well as ensuring the protection of the rights and legitimate interests of a person with the help of private detective activity through the prism of constitutional rights.*

Key words: *legislation, private detective activity, constitutional rights, protection of the rights.*

Приватні детективні інституції легалізовані майже у всіх країнах Європейського союзу, врегульована законами та в повній мірі використовуються для забезпечення зростання дієвих можливості громадян та юридичних осіб у захисті своїх законних прав та інтересів. Функціональна діяльність приватних детективів безпосередньо спрямована на захист Конституційних прав громадян.

В Україні цей різновид діяльності досі офіційно не визнаний та законодавчо не врегульований, рівень наукових досліджень у сфері правового врегулювання детективних послуг є ще недостатнім. Де-юре приватної детективної діяльності в Україні не існує, тоді як де-факто досить велика кількість цілком професійних детективів виконує різноманітні розслідування на замовлення.

Вивчення та аналіз норм чинного міжнародного та національного законодавства, а також останніх наукових досліджень, демонструє наявність проблемних питань юридичної визначеності компетенції та процесуальної форми діяльності приватних детективних структур в Україні в контексті дотримання конституційних прав людини.

Значення теми, що розглядається виходить із вимоги сучасного суспільства у забезпеченні охорони та захисту своїх законних прав та інтересів із дотриманням конституційних прав людини, оскільки функції та завдання приватних детективів і приватних детективних агентств майже такі, як і у правоохоронних органів країни. В ситуаціях, коли громадяни з певних особистих причин не можуть адресувати свої питання до цих органів, то виконання їх функції приймають на себе приватні детективні агентства.

Конституція, як основний закон України, проголошує, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1]. Держава несе пряму відповідальність перед особою за свою

діяльність. Таким чином, встановлення і забезпечення прав і свобод людини є визначальним зобов'язанням держави.

Виходячи із зазначеного та враховуючи ситуацію, що склалась навкруги даного питання, держава вкрай потребує дієвого законодавчого врегулювання діяльності приватних детективів. Шляхом прийняття Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», держава офіційно додасть ще один з законних інструментів охорони прав людини.

У 2017 році в Україні мала відбутись значна подія, за допомогою якої мала шанс завершитись тривала історія легалізації приватного розшуку в Україні та була б поставлена остаточна крапка в питанні врегулювання приватної детективної діяльності. 13 квітня 2017р. Верховною Радою України була зроблена спроба ухвалити Закон України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», з прийняттям якого почався б новий етап у розвитку професії приватного детектива. Але Президент П. Порошенко ветовав його та відправив на доопрацювання, обґрунтовуючи своє рішення тим, що перелік дозволених видів приватних детективних послуг сформовано без урахування вимог чинного законодавства.

Європейською Конвенцією про захист прав і основних свобод людини, яка набула чинності для України 11 вересня 1997 року, встановлено, що права та свобода людини являють собою абсолютну цінність, є невід'ємні та належать кожному від народження [2].

В кожному цивілізованому суспільстві ці права є вирішальним інститутом. За допомогою цих законодавчо встановлених норм регулюється правовий статус особи, встановлюються гарантії захисту та реалізації її прав й свобод. Тому забезпечення цих прав людини, є однією з вирішальних функцій української держави.

Окрім того, слід зауважити, що правам і свободам людини й громадянина, в Конституціях усіх сучасних держав призначається визначальне місце.

Так, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року Конституція України, норми якої є нормами прямої дії, статтею 3 закріпила, що людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю. Конституція встановлює, що держава відповідає за свою діяльність перед людиною. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Таким чином, основний закон України ставить права людини в центр державної політики.

Отже, для гарантування особі можливості вільного користування всіма своїми правами та свободами, наша держава повинна забезпечити механізм реалізації прав та свобод, встановлених як Конституцією України, так і Конвенцією про захист прав і основних свобод людини.

Положення у сфері дотримання прав людини в Україні є неоднаковим. У деяких сферах відзначається виразний прогрес, але зберігаються й серйозні проблеми. Багато положень Конвенції все ще чекають на ухвалення відповідних законів в Україні. Тому, на практиці, дійсні права людини часто не відповідають європейським вимогам в цій галузі.

Процес розвитку та чіткого окреслення прав і свобод людини нормами галузевого законодавства та відповідними законами, мають свої відзнаки. Ці особливості базуються на специфічному змісті прав і свобод, які закріплені Конституцією України та Конвенцією про захист прав і основних свобод людини.

Проект Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» є всеосяжним документом, який встановлює та закріплює сучасні нормативно-правові засади для діяльності приватних детективів. Він визнає роль, яку вони відіграють у захисті прав та інтересів громадян, і забезпечує чіткий баланс між регламентацією та наданням приватним детективам можливості виконувати свою роботу.

Запровадження в Україні інституту приватних детективів і наступна його правова регламентація, є достатньо відповідальним кроком, який

вимагає прискіпливого вивчення всіх позитивних та негативних наслідків, які можуть виникати із цього.

Деякі противники інституту приватних детективів зазначають, що впровадження діяльності приватних детективів в Україні, може спричинити порушення прав звичайних громадян [3, с. 86]. На їх думку, можуть бути порушені скажімо, права людини на невтручання в особисте життя та сімейне життя, що закріплене статтею 31 Конституції України, статтею 18 Європейської конвенції із захисту прав людини та основоположних свобод, статтею 11 закону України «Про інформацію» [4].

Наприклад, статтею 182 Кримінального кодексу України встановлена кримінальна відповідальність за порушення недоторканності приватного життя особи. Предметом цього злочину виступає конфіденційна інформація про особу. Така інформація включає в себе відомості про приватне життя особи, що становлять її особисту або сімейну таємницю. Зокрема це інформація про освіту, сімейний стан, релігійну належність, стан здоров'я, дата й місце народження, майновий стан та інші персональні дані про особу.

Особисту таємницю становлять дані про приватне життя конкретної особи, які ця особа воліє зберегти у таємниці від інших осіб.

До таких відомостей можна віднести дані про стан її здоров'я, інтимне життя, зокрема наявність позашлюбних інтимних стосунків, хобі, особливості сімейних стосунків (народження поза шлюбом дитини) тощо.

До сімейної таємниці відноситься інформація стосовно приватне життя членів окремої сім'ї чи декількох сімей, які особа бажає вберегти у таємниці від чужих осіб [5, с.537].

З огляду на зазначене, можна зробити висновок про те, що межа між законним і протизаконним є вельми виразною. Як показує міжнародна практика, до приватних детективів доволі часто звертаються саме з питань виявлення фактів зради одного з подружжя.

При вирішенні питання про те, чи порушує діяльність приватного детектива право особи на таємницю особистого, сімейного життя та інші вагомні немайнові права, слід враховувати наступні міркування.

По-перше, Конституція України та закон України «Про інформацію» дають право на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу, але лише при умові надання на це згоди такої особи. Уявляється, що така згода може бути надана не тільки вербально, але й самими діями особи. Наприклад, якщо така особа бере участь у мітингу на підтримку конкретної політичної партії, то такими діями ця особа надає невербальну згоду на те, що її політичні погляди не становлять таємницю. Те ж саме може стосуватися випадків, коли особа виражає свої особисті почуття в громадських місцях.

По-друге, відкрита фото- або відеозйомка невідомих осіб у громадських місцях дозволяється чинним законодавством, але також має особливості надання такого дозволу. Так, пунктом 1 статті 307 Цивільного кодексу України встановлено, що фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою. Згода особи на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку припускається, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру. Але при цьому, законодавство надає право особі, яка погодилася на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, вимагати припинення їх публічного показу в тій частині, яка стосується її особистого життя. Знімання фізичної особи на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку, в тому числі таємне, без згоди особи може бути проведене лише у випадках, встановлених законом [6].

По-третє, законодавство України не відносить інформацію про місце роботи, про службу та іншу трудову і виробничу діяльність, про ставлення до своїх трудових обов'язків, минулої судимості або про факти притягнення

до кримінальної та адміністративної відповідальності до категорії конфіденційної.

Враховуючи зазначені аспекти чинного законодавства, діяльність приватних детективів, які ведуть спостереження за особою, її фотографування, відеозйомку у громадських місцях тощо, не можна визначити такою, що порушує права іншої людини на невтручання в особисте й сімейне життя. Тому, що вданому випадку особа своїми діями відкрито показує свою поведінку суспільству, а таємницею вона залишається лише для одного з подружжя [7, с. 364-266].

Випадком, коли дії детектива дійсно мають бути заборонені, є дії детектив, в ході яких вони спеціально для виявлення факту подружньої зради, використовують прослуховуючі пристрої, фотографують в житлових приміщеннях чи службових приміщеннях і без дозволу особи. В такому разі, це може сприйматися як втручання в особисте життя особи, порушення таємниці телефонних розмов тощо.

Також повністю недопустимими та протиправним є шантажування винуватця подружньої зради та інші неправомірні способи використання, отриманої в ході здійснення детективної діяльності, інформації.

У контексті викладеного, можна зробити висновок про те, що діяльність приватних детективів, за умови відповідної правової регламентації, може координувати з недоторканістю особистого та сімейного життя. У разі легалізації детективної діяльності в Україні, цілком доречним буде також доповнити Кримінальний кодекс України та Кодекс України про адміністративні правопорушення нормами, які будуть встановлювати відповідальність за перевищення повноважень працівниками приватних охоронних або детективних служб. Наприклад за фактом використання технічних засобів при отриманні інформації, що порушує таємницю особистого життя людини, телефонних переговорів тощо.

Водночас, існує проблема в тому, що без належного законодавчого врегулювання, деякі види детективної діяльності на практиці фактично неможливо проводити, оскільки вони мають ознаки негласних розшукових дій, які можуть проводитися виключно правоохоронними органами на підставі судового рішення у відкритому кримінальному провадженні. Враховуючи спеціальні умови їх проведення, вони не будуть мати необхідної ефективності.

Наприклад, як вже зазначалось, фото-, відео- та аудіофіксація не допускається без письмової згоди особи, щодо якої вона проводиться. Як бути детективу, скажімо, у випадку, коли до нього звернулась жінка-ревнивиця, яка хоче отримати підтвердження подружньої зради та у подальшому використати таку інформацію у процесі розлучення? В умовах тієї законодавчої бази, яка існує станом на теперішній час, детектив нічим не зможе зарадити такій клієнтці, оскільки малоймовірно, що невірний чоловік надасть йому письмовий дозвіл на фото- або відеозйомку процесу подружньої зради.

Приватність є однією з визначальних прав людини. Це право гарантується Конституцією України, але законодавство має величезні прогалини. Тому, при ґрунтовному вивченні стають безумовними певні недоліки в нормативних та законодавчих актах, що стосуються гарантування приватності.

В умовах панування ідеї дотримання конституційних прав людини, для української практики не завадить впровадження етичного професійного кодексу приватних детективів. Така практика є досить поширеною в багатьох європейських країнах. Так, в Іспанії існує Етичний кодекс приватних детективів, який розповсюджується на всіх членів Асоціації приватних детективів Іспанії. Він містить в собі моральні принципи, моральні норми і правила поведінки суб'єктів детективної діяльності, правила спілкування між співробітниками та іншими державними

інституціями. Ними також регулюються відносини взаємодовіри між приватними детективами та клієнтами, зобов'язання із замовниками, санкції, передбачені у випадку порушення кодексу тощо [8].

Водночас, приймаючи до уваги практику інших країн, національне законодавство України повинно самостійно розвиватися в напрямі врегулювання суспільних відносин, які пов'язані з приватною детективною діяльністю, враховуючи характер існуючої правової системи нашої держави, особливості українського менталітету, рівень правосвідомості громадян тощо.

Таким чином, зробивши аналіз викладеної інформації, можна дійти до висновку, що з впровадженням інституту приватних детективів, Конституція України все ж таки гарантує своїм громадянам право на захист від втручання в приватне життя, але проблемою залишається те, що влада не досить добре забезпечує реалізацію таких гарантій в рамках правового поля. Прийняття Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» є закономірною необхідністю для формулювання статусу приватних детективів, чіткого окреслення кола їх повноважень, прав та обов'язків, а також порядку надання якісних та своєчасних послуг громадянам, не порушуючи при цьому їх конституційних прав.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства існує гостра необхідність законодавчого врегулювання питань, пов'язаних із приватною детективною діяльністю. На теперішній час в країні йде активне формування правової доктрини стосовно надання детективних послуг з дотриманням прав людини, гарантованих Конституцією України. Про це свідчить активне наукове дослідження цієї проблеми фахівцями, обговорення в ЗМІ, на наукових конференціях та інших публічних заходах.

Правова доктрина щодо надання детективних послуг не повинна суперечити механізму захисту особистих прав та інтересів громадян.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Європейська Конвенція про захист прав і основних свобод людини (5.11.1050), (ратифіковано Україною 1997 р.)
3. Кожевніков Г.К. Приватна детективна діяльність і право громадянина на невтручання в особисте життя / Г.К. Кожевніков // Детективная деятельность в Украине: проблемы и перспективы: материалы междунар. науч.-практ. конф. (г. Харьков, 25–26 янв. 2013 г.) // Харьк. экон.-прав. ун-т. –Х. : Право, 2013. –С. 86–87.
4. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 / Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650. 220
5. Кримінальний кодекс України: наук-практ. коментар / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.]; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. –К.: Концерн Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. –1196 с.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 / Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
7. Юрко С.С. Перспективы законодательной регламентации детективной деятельности в Украине / С.С. Юрко // Право і суспільство. – 2014. – №5-2 – С. 364–367.
8. Беззуб І. Приватна детективна діяльність: українські реалії та зарубіжний досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2930:privatna-detektivna-diyalnist-ukrajinski-realiji-ta-zarubizhnij-dosvid&catid=8&Itemid=350